

El Consell General en el *Manual Digest* i en el *Politar*. “de lo que pot i no pot”

Joan MASSA i SARRADO

Bona tarda a tothom!

Dues paraules abans de començar: una primera d'agraïment a la Societat Andorrana de Ciències per l'encert a escollir el tema d'aquesta 31a Diada Andorrana a la 50a UCE, *El parlamentarisme andorrà*. Agraït també per haver-me convidat a intervenir-hi.

La segona paraula és d'homenatge. Avui és 18 d'agost i ja són passades les 5 de la tarda. Aquesta passada matinada ha fet 82 anys que assassinaren Federico García Lorca, detingut dos dies abans, el 16 d'agost del 1936, a les 5 de la tarda. Un breu record amb les seves paraules del *Llanto por Ignacio Sánchez Mejías*

A las 5 de la tarde

Eran las cinco en punto de la tarde

...

¡Ay qué terribles cinco de la tarde.

Parlarem de la història i del temps, que com deia Benedetto Croce, “la història és el passat que no passa”, i lliga bé amb aquest escaient poema “Meditación primera y última” de les *Suites* (1919-1921) de García Lorca:

El Tiempo
Tiene color de noche.
De una noche quieta.
Sobre lunas enormes
La Eternidad
Está fija en las doce.

Y el tiempo se ha dormido
Para siempre en su torre.
Nos engañan
Todos los Relojes.
El Tiempo tiene ya
Horizontes.

1. Em va bé aquesta *meditació* de Lorca sobre el temps. “Nos engañan todos los relojes”. Avui tenim una percepció nova del temps. Es el nostre *Zeitgeist*, com es diu. Avui no separem entre passat, present i futur. Tot és present, immediat i autosuficient. El passat es rebutja i es deixa de costat davant l’abundància de la informació que tenim. Es renuncia així a aprendre de nosaltres mateixos, dels nostres orígens, de com hem arribat a ser el que som. S’ignora que la identitat és un procés.

Vivim en un present permanent. Ho explica bé el gran sociòleg Z. Bauman, quan parla que vivim en un castell de focs artificials, en un inesgotable present contemporani: coets permanents cap al cel de l’actualitat que van petant damunt els nostres caps. Antoni Puigvert en diu “viure en un etern soroll permanent”. Ens impedeix pensar, entendre, pair el que passa. Avui estem aquí, en plena pirotècnica.

2. Com a bon platònic m’atreveixo a dir que Andorra és el que ha estat. Reunits avui per parlar del parlamentarisme andorrà, en el marc del “recordar per celebrar i celebrar per recordar”. L’any que ve, concretament l’11 de febrer del 2019, recordarem –i ho celebrarem– que el bisbe d’Urgell Francesc de Tovia va concedir als andorrans l’any 1419 la facultat d’elegir anualment certes persones per tenir cura dels afers de la vall i poder defensar els seus drets i privilegis. Farà 600 anys! Aquest text original, que s’havia perdut i es trobà a Casa Rossell d’Ordino, avui el podem consultar a l’Arxiu Nacional. Aquell “liceat vobis eligere inter vos” del privilegi de Francesc de Tovia és a l’origen del Consell de la Terra i del parlamentarisme andorrà. El 17 de desembre del 1419 el ratificà el comte de Foix Joan I per mitjà de Ramon de Capdevila, lloctinent i notari del seu veguer, Johan de Gotz. Així ho va recollir també el *Manual Digest* d’Antoni Fiter i Rossell en parlar del Consell General.

A vegades he pensat que en aquest privilegi del 1419 i en el *Manual Digest* del 1748 en el fons hi trobaríem un *lamentarisme* andorrà, un lament, un crit, una queixa:

*el 1419, els prohoms de les valls a fi de defensar “drets, vectigals, marques, leudas, contractes de termens...” han de fer “ajustament e aplegar concell per deslberar e acordar...e ordenar e constituir síndichs per tractar e procurar e prosseguir aquellas...” I no es poden reunir “sens gran dany e carrechs dels dits homens...”, ja que han de venir de lluny, deixar feina i bestiar, i sempre “sia perillosa cosa fer ajustament de moltes gents, majorment aixís grossers, com tants caps tants enteniments se demostran...”

*el 1748, Fiter i Rossell a “l’Advertència preludeial” del *Manual Digest* ja es queixa que ningú no ha escrit res sobre Andorra: “Oh, cosa digna de llàstima!”, diu textualment. Quan ja escrivia i cercava documentació sobre les Valls en els arxius i escrivania pública afirma que “tots estaven sense ningun ordre ni concert”. El seu objectiu en escriure el *Manual Digest* és: “lo fi i designe particular que he tingut en la formació d’esta obra ha estat donar alguna notícia per formar la més clara idea de nostres Valls i ab ella dissipar i destruir les errònies, confuses i pertorbades que d’elles tenien formades molts de mos patrítics...”

3. Entrem a parlar de l’objecte d’aquesta xerrada, és a dir, “de lo que pot i no pot” el Consell General en el *Manual Digest* i el *Politar*.

Ja és conegut de tothom el gran pes i la importància que tenen les pàgines dedicades al Consell General en aquests dos grans clàssics del pensament polític andorrà del segle XVIII.

- El *Manual Digest* hi dedica el llibre 3, amb aquest títol: “Del Consell General de les Valls

d'Andorra: sa introducció, prerrogatives i facultats i constitució", dividit en sis capítols. No faré ara un resum de cadascun d'ells. Ja els coneixeu. Em remeto –sense fer ara un *spoiler*– a les pàgines 199 fins a la 254 de la nova edició del Consell General del 2018, que es presentarà aviat. Es llegeixen molt bé.

- El *Polítar* també hi dedica el seu llibre 3, amb idèntic títol i idèntica divisió. Des de la pàgina 299 fins a la 356 de l'edició del Consell General del 2015.

El tema que avui ens interessa està en un apartat al final del capítol 5 de les dues obres, titulat "Apèndice miscel·làneo de dubtes i proposicions de coses concernents al Consell General, de lo que pot i no pot" (Md, pàg. 231-240; P, pàg.327-337):

- Proposicions: n'hi ha numerades 44, que "aniran sueltas i pelades". És a dir, sense fonament doctrinal, "matèria molt llarga", diu.

- Dubtes o qüestions: aquí en descriu 8 amb les seves resolucions, també sense fonament doctrinal. Es fa perquè "tinga lo Consell alguna guia per governar-se". Tot i així adverteix que "quan vinga lo cas, les proposicions i dubtes, pues en moltes d'elles poden ser varies les opinions segons la concretació de circumstàncies".

Amb la finalitat d'emmarcar el fons de la qüestió, "de lo que pot i no pot" el Consell General, em permeto llegir i transcriure aquí cinc d'aquestes proposicions. Cal interpretar aquest "pot i no pot" en aquest marc:

Núm. 7. "Ningun consell, ni lo General de les Valls, pot decernir cosa contra les regalies de sos senyors i prínceps ni contra los privilegis. Pot, emperò, interpretar estos per son ús de la manera que ho judíquia convenient".

Núm. 32. "Pot-se apel·lar dels estatuts, ordinacions, arrestos, acerca lo efecte devolutiu i no en quant al suspensiu si són generals o a lo menos se *mera appellatione* se pot recórrer al superior *per viam querelae*".

Núm. 33. "Encara que les Valls o son Consell puga estatuir, ordenar i arrestar no impedeix que los prínceps ho puguem així mateix fer-ho, com no sia directament contra privilegis, perquè no s'entèn, ni pot entendre-se, que los prínceps, concedint a les Valls la facultat d'estatuir, ordenar i arrestar, se volgueren abdicar d'est poder i facultats, sinó que s'expressia en les concessions; antes bé, tota facultat i jurisdicció s'entèn concedida cumulativament, segons expresses i trivials disposicions de dret".

Núm.40. "No poden les Valls o son Consell estatuir, ordenar ni arrestar cosa alguna contra los drets de sos prínceps, privilegis fiscals o ses facultats, ni contra los privilegis otorgats a les mateixes Valls per sos prínceps, segons expresses disposicions de dret".

Núm.42. "No poden les Valls, o son Consell, revocar los estatuts, ordinacions i arrestos per ells fets, però confirmats ab autoritat del superior. Es corrent doctrina de dret".

El gran fons de la qüestió està expressat en el primer dels "dubtes o qüestions". Cito la redacció del primer dubte tal com diu:

- El *Manual Digest*: "Si los prínceps ¿poden o no, ab contrari privilegi, revocar un estatut, ordinació o arrest fet per lo Consell General, tant per via d'apel·lació com per via de queixa, de què lo estatut, ordinació o arrest és injust, com per via de providència? **Diria que no**, per ser cert que als prínceps los queda llibre semblant revocació per ses regalies". (Md, pàg.238).

- El *Politar*: "Si los prínceps poden o no, ab contrari privilegi, revocar un estatut, ordinació o arrest fet per lo Consell General, tan per via de apel.lació com per via de queixa, de que lo estatut, ordinació o arrest és injust, com per via de providència? **Diria que sí**, per ser cert que als prínceps los queda llibre semblant revocació per sas regalies". (P, pàg.335).

"Diria que no" i "diria que sí". Una divergència i contradicció clara. En el *Manual Digest*, ¿el "diria que no" poden els coprínceps revocar un estatut, ordinació o arrest fet pel Consell General, per via d'apel.lació, per via de queixa o per via de providència, és purament fruit d'una redacció confusa i, alhora, contradictòria en el seu interior? Si fem un cop d'ull a l'edició del *Manual Digest* del 1987, la còpia de l'armari de les Sis Claus, on s'edita alhora, en pàgines alternes, la còpia del manuscrit i la seva transcripció podem veure que aquest *no* –les dues vegades que hi apareix– sembla oblidat en un primer moment i posat després. Deixo als experts analitzar aquest punt en aquesta còpia.

En tot cas, en l'estudi que ha fet Albert Villaró, en l'edició de 2018, de la tradició manuscrita del *Md*, és a dir, en la història de les seves còpies, la redacció del text ja és així en la seva minuta, en el *Md0* de l'Arxiu Nacional d'Andorra, CR 40572, és a dir, en el manuscrit original del *Md*, conservat a l'arxiu patrimonial de Casa Rossell d'Ordino fins l'any 1996.

I una última pregunta. El "diria que sí" del *Politar* fa desaparèixer el "no" en dir que "als prínceps los queda llibre semblant revocació per sas regalies". Per què? Molt probablement Antoni Puig, en redactar el *Politar* el 1764, coneixedor d'una disputa de competències entre cosenyors, veguers i justícia amb el Consell General, respon en aquest punt a dita crisi de l'any 1762 entre el Consell General i el seu síndic, Guillem d'Areny i Teixidor, d'una part, i el bisbe Francisco Catalán de Ocón, de l'altra. Per a Antoni Puig el "diria que sí" seria la resposta per restablir l'ordre institucional.

Res més. Molt agraït per la vostra atenció.

Joan Massa i Sarrado,
filòsof, professor i exsecretari del Copríncep Episcopal